

تاثیر فرهنگ پدافند غیر عامل در مدارس، اصول و مفاهیم (بر اساس ارزیابی میزان شناخت معلمان منطقه انزل با پدافند غیر عامل)

حسین بقایی^۱، فرزانه مشفقیان^۲

^۱ استادیار برنامه ریزی درسی، دانشگاه آزاد مرند، آذربایجان شرقی، ایران

^۲ دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، دانشگاه آزاد مرند، آذربایجان شرقی، ایران

چکیده

افزایش تغییرات و گسترش مناسبات در سطح جهان چالش‌هایی را برای انسانها ایجاد کرده است که ضرورت به روز آوری مداوم دانش به ویژه در نظام تعلیم و تربیت را گوشزد می‌کند. مدرسه و فرهنگیان به عنوان بهترین و شایعترین مکان و افراد در نظام تعلیم و تربیت هستند که با توجه به شرایط و وضعیت دنیای امروز که جنگ و کشمکش به صورت خواسته و ناخواسته با زندگی و حیات جامعه بشری آمیخته است و در بسیاری از موارد به نظر می‌رسد راه‌گیزی از آن نیست نیارمند توانمندسازی هستند. این مقاله با هدف ارزیابی دانش پدافند غیر عامل عوامل اجرایی مدارس منطقه انزل منطقه ارومیه است برای این منظور ۴۵ نفر از عوامل اجرایی مدارس شهری و روستایی از مدیران، معاونان و نیروهای خدماتی منطقه انزل با استفاده از نمونه‌گیری سیستماتیک انتخاب شد. پرسشنامه‌ی بر اساس طیف لیکرت آماده شد. برای تعیین روایی پرسشنامه از روایی صوری و محتوایی استفاده شد و نسبت روایی محتوا (۰.۷۹) بود و میزان پایایی با استفاده از آلفای کرونباخ (۰.۸۴) تعیین شد. نتایج تحلیل بر اساس تحلیل آمار توصیفی نشان می‌دهد که میزان آشنایی در زمینه دفاع غیر عامل در سطح پایین و نامطلوب بوده و نیازمند بصیرت‌افزایی و توانمندسازی با برگزاری کارگاهها و دوره‌های حضوری و غیر حضوری می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: پدافند غیر عامل، مدارس، آموزش و پرورش، فرهنگ، توانمندسازی، منطقه انزل.

مقدمه

نهاد آموزش و پرورش به عنوان مؤثرترین نهاد در اجتماعی کردن افراد جامعه نقش مهمی را ایفا می‌کند که عملکرد اشتباه این نهاد تأثیر مستقیم بر روی سایر نهادهای جامعه خواهد داشت. در عصر انفجار دانش و اطلاعات و رشد فزاینده یافته‌های علمی، نظام تعلیم و تربیت نه قادر است تمامی دانش و اطلاعات موجود را به مخاطبان خود عرضه کند و نه در صورت برخورداری از چنین توانایی می‌تواند آنان را از دست زدن به کشف مجهول و یافتن اطلاعات تازه در بزرگسالی مستغنی سازد. در دنیای امروزی، محیط پیرامون سازمان‌ها پویاتر از قبل شده است و کسب موفقیت مستلزم آموزش مداوم است.

آموزش نیروی انسانی در سازمان‌ها تا پیش از پیدایش مکتب مدیریت علمی در اواخر قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰ به صورت منظم و علمی مورد توجه نبود. با رشد فزاینده اطلاعات، ارتباطات و تغییرات سریع در دانش و مهارت‌ها شدت بیشتری گرفت. سرمایه انسانی در این دوره به عنوان مهم‌ترین عامل توسعه‌ی سازمانی شناخته شده و آموزش بهترین ابزار پاسخ به این نیاز تلقی گردید. با توجه به سرعت تولید علم و مسائل پیچیده و ناشناخته‌ای که فراروی بشر قرار دارد، باید رویکرد مسأله‌مداری و مشکل‌گشایی مورد توجه قرار گیرد تا انسانی با ظرفیتهای لازم، برای برخورد با جهان مبهم و نوآوری دشوار فردا تربیت شود.

نیروهای انسانی نیز به لحاظ برخورداری از قدرت اندیشه، خلاقیت و نوآوری بزرگ‌ترین دارایی هر سازمانی محسوب می‌شود. توان فکری و اندیشه‌های کارکنان و مدیران در سازمان‌ها، به عنوان سرمایه بالقوه، نهفته و راکد است که می‌تواند عامل مهمی در موفقیت و رشد و توسعه سازمان‌ها و مقاومت در برابر تهدیدات دشمنان باشد (۱). با توجه به اهمیت مدارس و مراکز آموزشی در زمان بحران، ضرورت توجه به اصول و ضوابط مناسب با رویکرد دفاع غیر عامل در زمینه‌های مختلف مثل مکان‌یابی، طراحی و غیره دو چندان شده است و با توجه به اهمیت نیروی انسانی خصوصاً موقعیت کارکنان آموزش و پرورش در این خصوص، این مطالعه با هدف بررسی میزان آشنایی کارکنان آموزش و پرورش منطقه انزل با اصول پدافند غیرعامل در مدارس انجام شد تا بتوان با بررسی میزان آشنایی کارکنان آموزش و پرورش شهر انزل در زمینه اصول پدافند غیر عامل در مدارس و در صورت لزوم افزایش آگاهی آنان به عنوان نیروی انسانی کارآمد، با تکیه بر رویکرد پدافند غیر عامل، مقاومت مدارس را به عنوان مراکز حیاتی کشور به خصوص در زمان جنگ و بحران در جامعه، در مقابل تهدیدات دشمنان افزایش داد.

از این رو، پس از یادآوری مفاهیم مرتبط با تحقیق، بر مبنای نتایج پژوهش، امکان برگزاری کارگاه‌های آموزشی مورد تأکید قرار گرفته و طرح‌های پیشنهادی مورد نظر در این جهت، مطرح خواهد شد.

- فرهنگ

امروزه با توجه به رشد فکری و آگاهی عمومی ملت‌های جهان، نفوذ و سلطه و به دست آوردن مستعمرات از راه لشکرکشی‌های نظامی، به آسانی امکان‌پذیر نیست و در صورت اجرا هزینه‌های زیادی را بر مهاجمان تحمیل میکند؛ به همین سبب، بیش از یک قرن است که استعمارگران روش نفوذ در کشورها را تغییر داده‌اند. این کشورها معمولاً اجرای مقاصد خود را با عناوین تبلیغ مذهبی، رواج تکنولوژی، ترویج زبان، انجمن‌های خیریه، ترویج بهداشت، سوادآموزی، یا به نوعی از طریق سیاست‌های فرهنگی و فرهنگ‌پذیری انجام می‌دهند. هرچند نمیتوان این عناوین را از نظر نوع دوستی و انسانیت مورد تردید قرار داد، ولی تاریخچه‌ی این روابط و خدمات نشان داده است که اگر این برنامه‌ریزیها دقیق، آگاهانه و در جهت رشد و بالندگی فرهنگ کشورها نباشد، زمینه‌ی اسارت کامل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی آنان را فراهم ساخته است (۲). بدین ترتیب، استعمارگران، اکنون به این نتیجه رسیده‌اند که بهترین راه نفوذ در سایر کشورها، نفوذ در فرهنگ آنان و استحاله‌ی درونی آن است. آنان

می‌خواهند ارزشهای مورد پسند خود را ارزشهای مترقی جلوه دهند و جایگزین معیارهای بومی و فطری ملتها سازند و از این طریق، بدون هیچ دغدغه‌ای به آینده‌ی منافع خود در این کشورها مطمئن باشند. فرهنگ برای اولین بار در اواخر قرن ۱۹ به طور گسترده مورد توجه قرار گرفت. اگرچه معنای لغوی آن کشت و زرع و پرورش گیاهان است اما مفهوم آن، شیوه زندگی بشر را تداعی می‌کند. می‌توان فرهنگ را میراث اجتماعی انسان دانست که او را از سایر حیوانات متمایز می‌سازد. این وجوه تمایز را که منحصر به انسان است می‌توان مبتنی بر چهار ویژگی بشری شرح زیر دانست:

- تفکر و قدرت یادگیری
- تکلم
- تکنولوژی
- اجتماعی بودن (زندگی گروهی)
- بعضی از صفات فوق را می‌توان در حد بسیار ضعیفی در حیوانات نیز مشاهده نمود که آنها را در حقیقت اعمال و حرکات غریزی باید تلقی نمود و نه ویژگیهای فرهنگی مثل غریزه مادری، لانه سازی و... فرهنگ انسانی بر عکس در بسیاری از موارد بر غرایز بشری لگام می‌زند و بهمین دلیل چنانچه فرهنگ انسانی را از انسان بگیرند تمایزی بین انسان و حیوان بجای نمی‌ماند. فرهنگی شدن در حقیقت هماهنگی و انطباق فرد با کلیه شرایط و خصوصیات فرهنگی است و معمولاً به دو صورت ممکن است واقع شود. اول بصورت طبیعی و تدریجی که همان رشد افراد در داخل شرایط فرهنگی خاص است. دوم بصورت تلاقی دو فرهنگ که بطرق مختلف ممکن است صورت گیرد. فرهنگ در برگرفته تمام چیزهایی است که ما از مردم دیگر می‌آموزیم و تقریباً اعمال انسان مستقیم و یا غیر مستقیم از فرهنگ ناشی می‌شود و تحت نفوذ آن است. فرهنگ را به طور معمول به ارزش های یک گروه معین (چه محدود و چه وسیع) و هنجارهایی که از آن پیروی میکنند و نیز کالای مادی که تولید می کنند تعریف کرده‌اند (۳).

شکل شماره ۱: اجزای سه‌گانه فرهنگ

توسعه فرهنگی یعنی ورود و حضور فرهنگ در عرصه زندگی روزانه، هیچ توسعه‌ای به ویژه توسعه اقتصادی بدون توسعه فرهنگی کامل نیست. فعالیتهای فرهنگی نظیر کتابخوانی، تلویزیون و... از عمده‌ترین راههای نفوذ فرهنگ در زندگی روزانه و پویایی آن است که متأسفانه هیچ یک دارای نقش و کارکرد واقعی خود نمی‌باشند.

فرهنگ جایگزین پذیر است؛ فرهنگ قابلیت انتقال و تطبیق دارد. اگر در برنامه ریزیهای فرهنگی تنها به انتقال فرهنگ و ارزش های حاکم بر جامعه توجه شود، جامعه دچار سکون و رخوت می شود. جامعه پویا جامعه ای است که در آن فرهنگ علاوه بر انتقال مورد نقد قرار گرفته و با عناصر جدید فرهنگی که منطبق بر ارزشهای حاکم بر جامعه است موجبات رشد و پویایی جامعه فراهم گردد. چه در غیر اینصورت با سکون و رخوت فرهنگی افراد جامعه به ویژه قشر جوان که سر سودایی داشته و شور جوانی، جامعه هدف برای تهاجم فرهنگ بیگانه شده و پس از مدتی بنیانهای ذهنی و فکری در میان جوانان نفوذ می کند که درمان آن به مراتب سخت از پیشگیری آن است.

توانمندسازی

در بحث مبانی نظری توانمندسازی در منابع علمی و دانشگاهی، توانمندسازی ساختاری عقلانی، انگیزشی و فوق انگیزشی معرفی شده اند. از دیدگاه عقلانی، توانمندسازی بر مبنای واگذاری اختیارات و پاسخگویی بنا شده است. دیدگاه انگیزشی توانمندسازی که از دیدگاه رفتارگرایان متأثر است، فرایند توانمندسازی را در پی دستیابی به دو هدف عمده میداند:

- ۱- کاهش احساس بی قدرتی در کارکنان؛
- ۲- پرورش کفایت نفس در آنها (۴)

۳- توانمندسازی انگیزشی به معنای اختیاربخشی، مدیریت مشارکتی، چرخه های کیفیت، تشکیل گروههای خود مدیریتی و هدف گذاری دوطرفه، فرایند تفویض تصمیم گیری در چارچوبی روشن است و بر پاسخگویی تأکید دارد. در مقابل، توانمندسازی فوق انگیزشی، رویکرد انرژی بخشی، تأکید بر تعهد درونی به شغل، کنترلهای ساده، ریسک پذیری و ابداع، فرایند ایجاد انگیزه درونی با آماده سازی محیط و فراهم آوردن مجرای انتقال احساس خود، اثربخشی بیشتری دارد (۵).

از مطالعات مبتنی بر توانمندسازی در نظامهای آموزشی و آینده نگر میتوان به مدل شاو (۲۰۱۵) با عنوان سه قطب تعلیم و تربیت قرن ۲۱ نام برد که مشتمل است بر:

- ۱- ویژگیهای حیاتی آموزش تعیین برنامه درسی، آموزش معلم، و...
- ۲- سواد چندگانه سواد اطلاعات و ارتباطات مجازی، سواد رسانه ای و...
- ۳- مهارتهای قرن بیست و یکم (تفکر انتقادی و حل مسئله، چابکی و...).

در مطالعات فالکنر و لاثم (۲۰۱۶) و کرلیویک، میشر، فاون و تری (۲۰۱۳)، در مدل آموزش، یادگیری معلمان بر سه نوع دانش متمرکز شده است:

- ۱- دانش پایه، شامل سواد اطلاعاتی دیجیتال، دانش محتوای اصلی، دانش فراگیر؛
- ۲- دانش انسانی دربرگیرنده مهارت حرفه ای زندگی، آگاهی اخلاقی/عاطفی و صلاحیت فرهنگی؛
- ۳- فرا دانش مشتمل بر خلاقیت و نوآوری، حل مسئله و تفکر انتقادی، ارتباطات و همکاری

چو، رینالدز، تاوارز، نوتاری و لی (۲۰۱۷) و گوروا و زلسوا (۲۰۱۷) مدل تواناییها و مهارتهای قرن ۲۱ در نظامهای آموزشی را مشتمل بر ۳ توانایی و مهارت و ۱۱ مؤلفه برمی شماری:

۱- یادگیری و نوآوری: در حیطه دانش و مهارت و به عنوان هسته و اهداف اصلی در یادگیری، شامل مؤلفه های موضوعات اساسی (دانش موضوعی)، تفکر انتقادی و حل مسئله، ارتباطات و همکاری، خلاقیت و نوآوری؛

۲- سواد دیجیتالی شامل مؤلفه های سواد اطلاعاتی، سواد رسانه ای و سواد فناوری اطلاعات و ارتباطات؛

۳- مهارت زندگی و حرفه‌ای شامل مؤلفه‌های انعطاف پذیری و سازگاری، تعامل فرهنگی اجتماعی، بهره‌وری و مسئولیت و رهبری و پاسخگویی.

همچنین، خروشی، نصر، میر شاه جعفری و موسی پور (۱۳۹۶)، مدل مفهومی شایستگیهای مورد انتظار از دانشجومعلم در برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان را بر اساس دیدگاه صاحب نظران، در چهار دسته اصلی شامل شایستگیهای دانش موضوعی، دانش تربیتی، دانش تربیتی موضوعی و دانش عمومی ارائه کرده‌اند.

بنابراین عملکرد نظام‌های آموزشی در زمینه ارائه خدمات آموزشی به معلمان، راهی برای رشد و پهناسازی حرفه‌ای آنها در جهت دستیابی به مطلوبیت‌های اساسی چشم‌انداز، ارزش، رسالت، اهداف و ... آموزش و پرورش؛ یعنی افزایش کیفیت عملکرد معلمان در ابعادی همچون نقش حرفه‌ای، ارتباطات، مدیریت ارائه دروس، شایستگی فرهنگی، کیفیت بازخورد و به تبع آن رشد و توسعه نظام آموزشی می‌باشد. لذا درک و شناخت قبلی از میزان توانمندی و قابلیت‌های معلمان برای کیفیت عملکرد آنان می‌تواند بسیار مناسبی برای دستیابی به اهداف خطیر آموزش و پرورش را فراهم آورد (۶)

آموزش منابع انسانی

در زمینه تربیت، آموزش و بهسازی منابع انسانی تعاریف متعددی ارائه شده که برخی از آنها به شرح زیر است:

- آموزش فرایند رساندن فرد به سطحی از شایستگی است. آموزش مجموعه اقدامات برنامه ریزی شده‌ای است که کارکنان و بخش‌های مختلف سازمان را برای ارائه خدمات تخصصی برتر و مورد نیاز توسعه سازمان فراهم می‌کند. آموزش اکتساب مهارت‌ها، دانش و نگرش‌هایی که افراد را برای نیل به اهداف معین فردی و سازمانی در حال و آینده توانا می‌سازد.

- تعلیم و تربیت، آموزش دادن و تقویت توانایی‌های هوشی، استعداد، اخلاقی و اجتماعی می‌باشد (۷)

آموزش کارکنان در سازمان به منظور افزایش و به‌هنگام شدن معلومات و مهارت‌ها و هم‌جنین بهبود عملکرد کارکنان و در نتیجه افزایش سطح اثر بخشی است (۸) همانگونه که مشاهده می‌شود هر یک از تعاریف فوق بر جنبه خاصی از آموزش تاکید دارد، اما به برخی نکات از جمله: کسب دانش و مهارت‌ها، تقویت توانایی‌ها، نیازهای سازمانی، استمرار پرورش شایستگی‌ها، توانمندسازی بری ارائه خدمات تخصصی برتر و مورد نیاز سازمان، پیدایش تغییرات مطلوب در فرد، تاکید شده است.

عمده‌ترین هدف از آموزش بالا بردن سطح توان و مهارت‌های افراد است. ارائه آموزش اثر بخش در یک سازمان مدرن، مستلزم تفکر جدید، مدل‌های جدید، رویکرد جدید و ابزارها و مکانیزم‌های جدید است. آموزش و بهسازی اقدامی راهبردی است که در سطح فردی باعث ارزشمندی فرد، در سطح سازمانی باعث بهبود و توسعه سازمان و در سطح ملی و حتی فراملی منجر به افزایش بهره‌وری می‌گردد.

در ادبیات آموزش دو الگوی اساسی برای آن متصور است، الگوی اول رویکرد شناختی به آموزش دارد، حال آنکه الگوی دوم مبتنی بر رویکرد فتاری است.

جدول شماره ۱. الگوی شناختی

دستیابی به پی‌آمدهای بهتر	دگرگونی در رفتارهای شغلی
ایجاد نگرش‌ها و ارزش‌های تازه	یادگیری چارچوب‌ها و نظریه‌های تازه

جدول شماره ۲: الگوی رفتاری

یادگیری چارچوبها و نظریه‌های تازه	ایجاد و تغییر در نگرش‌ها و ارزش‌ها
دستیابی به پی‌آمدهای بهتر	یادگیری رفتار تازه

غالباً الگوی نخست (شناختی)، سنتی و تلویحاً ناکارآمد تلقی می‌شود و الگوی دوم (رفتاری) موثرتر ارزیابی شده و طرفداران بیشتری دارد. اما شاید بهتر آن باشد که در سازمان‌ها به تناسب و اقتضای زمان، اهداف و وضعیت آموزشی، الگوی مناسب برای آموزش مورد استفاده قرار گیرد چرا که هر یک از الگوها به نوبه خود دارای نقاط قوت وضعی هستند که باید عمیقاً مورد بررسی قرار گیرند (۹).

پدافند غیر عامل

دفاع یک مفهوم یکپارچه است که شامل دو بخش دفاع عامل-پدافند عامل و دفاع غیرعامل می‌باشد. دفاع (پدافند)، با به کارگیری کلیه وسایل، امکانات و روش‌های تاکتیکی جهت جلوگیری از ورود دشمن (مقاومت) به منطقه پدافندی و انهدام او صورت می‌گیرد. دفاع، تدابیری است که برای مقاومت در مقابل حملات سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی، روانی و یا فناوری اتخاذ می‌شود. از نظر لغوی، واژه «پدافند» از دو جزء «پد» و «آفند» تشکیل شده است. در فرهنگ و ادب پارسی، «پاد» یا «پد» پیشوندی است که معنای «ضد، متضاد، پی و دنبال» معنی می‌شود. واژه «آفند» نیز به مفهوم «جنگ، جدال، پیکار و دشمنی» است. پدافند در مفهوم کلی، دفع، خنثی کردن و یا کاهش تأثیرات اقدامات آفندی دشمن و ممانعت از دستیابی به هدف‌های خودی است. لفظ پدافند، در واقع معنای دفاع در مقابل تهاجم دشمن را به دنبال دارد. اگر در برابر حمله نظامی و با ابزار آلات نظامی صورت بگیرد، دفاع عامل می‌نامند. پدافند غیرعامل همین دفاع بدون استفاده از تجهیزات نظامی است. در این نوع دفاع، عموم مردم برای مقابله با دشمن با بهره‌گیری از تجهیزات غیرنظامی آماده می‌شوند (۱۰)

دافند غیرعامل باید به صورت یک فرهنگ در کشور نهادینه شود. با افزایش آموزش به عموم مردم در سطوح مختلف جامعه، آمادگی همه جانبه را در برابر انواع بحران‌ها در کشور تقویت کنیم تا نوبت به مراحل پیشرفته پدافند عامل نرسد. پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی گامی در راستای اهداف پدافند غیرعامل است. نهاد آموزش و پرورش می‌تواند این فرهنگ را، به صورت ریشه‌ای، در بین مردم جامعه نهادینه کند، یعنی از همان سال‌های ابتدایی می‌توان کودکان را با فرهنگ پدافند غیر عامل آشنا کرد و در زندگی خود بکار ببندند. لذا اگر نهاد آموزش و پرورش به اندازه‌ی اهمیت موضوع جنگ نرم و پدافند غیرعامل، به آموزش اصولی و کاربردی پدافند غیرعامل به معلمان و نهایتاً به دانش‌آموزان، اهمیت بدهد، طبیعتاً سربلندی و پیروزی در جنگ نرم قطعی و مسلم است.

معلمان نظام آموزش و پرورش در انتقال فرهنگ و تمدن و ارزش‌های اخلاقی و رفتاری مؤثرترین افراد جامعه هستند چراکه در بین مردم بوده و به زندگی مردم بیشتر آگاه هستند. به علاوه، تجربه نشان داده است در صورتی که ایده و نظری را به مردم ارائه دهند، معمولاً بیشتر مورد قبول مردم واقع می‌شود. معلمان، که کلیدی‌ترین عناصر اجرای هر برنامه‌ی آموزشی و پرورشی هستند، در اجرای آموزش پدافند غیرعامل نیز، مجری اصلی آن در نهاد آموزش و پرورش هستند.

هر اقدامی از سوی معلمان که باعث به حداقل رسیدن آسیب‌ها و تهدیدهای فرهنگی شود، گامی جدی در اجرای پدافند غیر عامل است. پس اگر معلمان با پدافند غیر عامل آشنایی کامل داشته باشند و در زندگی خود آن را بکار

ببندند، می‌توانند دانش‌آموزان این مرز و بوم را نیز با پدافند غیرعامل آشنا کنند و تا آنها نیز در زندگی حال و آینده خود بکار گیرند.

چهار گام اساسی آموزش پدافند غیرعامل، که برای معلمان می‌تواند مفید واقع شود، عبارتند از:

- مرحله اول: تحلیل و تنظیم هدف‌های آموزشی پدافند غیرعامل؛
- مرحله دوم: تحلیل موقعیت آموزشی؛
- مرحله سوم: تحلیل و تعیین محتوا، روش و وسیله‌ی آموزشی پدافند غیرعامل؛
- مرحله چهارم: تحلیل و تعیین نظام ارزشیابی پدافند غیرعامل (۱۱).

چشم انداز پدافند غیر عامل کشور

پدافند غیر عامل کشور با تکیه بر فرامین و تدابیر فرمانده معظم کل قوا و به پشتیبانی قوانین و مقررات موضوعه بر پایه عزم ملی و باور عمومی مسئولین و آحاد مردم، تلاش مجدانه خویش را در اعمال تدابیر دفاع امنیتی و حاکمیت اصول پدافند غیر عامل در زیر ساخت‌های اساسی جامع به ثمر رسانده و کشور را در افق بیست ساله از ویژگی‌های زیر برخوردار خواهد نمود:

- ۱ دارای عزم ملی و باور عمومی در مسئولین و مردم نسبت به رعایت اصول پدافند غیر عامل؛
- ۲ برخوردار از اصول پدافند غیر عامل جامع، توسعه یافته و نهادینه شده؛
- ۳ توانمند در تامین حداکثر ایمنی و پایداری و به حداقل رساندن آسیب پذیری زیر ساخت‌های مرتبط در مقابل تهدیدات دشمن؛
- ۴ قادر به ایفای نقش اساسی در حراست و حفظ استقلال، تمامیت ارضی و سرمایه‌های ملی در چرخه نظام دفاعی کشور؛
- ۵ برخوردار از آمایش سرزمینی مناسب و متکی به ویژگی‌های جغرافیایی، جمعیتی، فرهنگی و اصول دفاع غیر عامل در حوزه‌های مختلف با رعایت توزیع و پراکندگی موزون سرمایه‌ها و فعالیت‌ها در عرصه ایمن جغرافیا؛
- ۶ توانمند در تولید دانش بومی و برخوردار از پشتوانه تحقیقاتی و پژوهشی در زمینه پدافند غیر عامل با تاثیر بازدارندگی بالا و با موقعیت ممتاز در سطح منطقه؛
- ۷ دارای پشتوانه فرهنگی و حقوقی و قانونی جامع در سطح کشور با قابلیت تعامل سازنده و پیش برنده با دولت در زمینه اعمال تدابیر امنیتی در بخش‌های مختلف؛
- ۸ برخوردار از نظام یکپارچه، هماهنگ و کارآمد پدافند غیر عامل کشور با قابلیت تعامل سازنده و پیش برنده با دولت در زمینه اعمال تدابیر دفاعی امنیتی در بخش‌های مختلف؛
- ۹ برخوردار از نظام بهینه شده، توسعه یافته و توانمند مدیریت بحران ناشی از جنگ و دفاع غیر نظامی با مشارکت مردم؛
- ۱۰ برخوردار از نظام توسعه یافته و امن توسعه ملی با ملاحظات پدافند غیر عامل؛
- ۱۱ دست یافته به نظام جامع (فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، علمی، آموزشی، فنی، مهندسی و...) در حوزه‌های مختلف پدافند غیر عامل؛
- ۱۲ برخوردار از نظام تولید مدیریت دانش و فناوری بومی پدافند غیر عامل توسعه یافته و نهادینه شده با تاثیر بازدارندگی بالا و با موقعیت ممتاز در سطح منطقه؛
- ۱۳ دارای قابلیت بهره‌مندی از توانایی‌ها و ظرفیت‌های نیروهای داوطلب مردمی و بسیج برای پدافند غیر عامل و مدیریت بحران ناشی از جنگ و دفاع غیر نظامی؛
- ۱۴ دارای زیر ساخت‌های نظام خدمات رسانی امن در برابر تهدیدات؛

۱۵ توانمند در تامین حداکثر ایمنی و پایداری زیر ساخت‌های مرتبط با مردم در مقابل تهدیدات دشمن اهداف کلان پدافند غیر عامل

دفاع غیر عامل مکمل دفاع عامل، صلح‌آمیزترین و اثر بخش‌ترین روش دفاعی است که کاهش آسیب‌پذیری زیرساخت‌های ملی و مراکز حیاتی، حساس و مهم و پایداری ملی را به دنبال دارد. پدافند غیر عامل از طریق توسعه ظرفیت‌های دفاعی و مقاومت مردمی، با افزایش هزینه تهاجم، تردید اساسی را در اراده دشمن ایجاد می‌نماید.

بر این اساس سازمان پدافند غیر عامل کشور مصمم است به تاسی از فرامین و تدابیر فرمانده معظم کل قوا و با اتکا بر خداوند متعال در پرتو تعالیم و ارزش‌های حیات بخش اسلام اهتمام ویژه خود را در خصوص محورهای زیر به کار بندد و آن را سرلوحه امور خود قرار دهد:

ایمن‌سازی مراکز حیاتی و حساس کشور؛

نهادینه کردن رعایت اصول و ضوابط پدافند غیر عامل در طرح‌های توسعه منتهی به ایجاد مراکز طبقه-

بندی؛

دستیابی به علوم و فن آوری با تاکید بر تولید دانش و گسترش مراکز علمی، پژوهشی و آموزشی؛

توسعه کمی و کیفی نیروی انسانی متخصص؛

فرهنگ‌سازی و ایجاد باور عمومی در مورد تاثیر پدافند غیر عامل در کاهش آسیب‌پذیری؛

افزایش آستانه مقاومت ملی و تقویت مولفه‌های مقاومت در مقابل تهدیدات؛

بالا بردن قابلیت بقا و حفظ کشور در شرایط بحران؛

کاهش مجموعه آسیب‌پذیری‌های کشور و نمایان کردن اقتدار ملی ناشی از آن به عنوان یک از مولفه-

های اصلی بازدارندگی؛

ایمن‌سازی مراکز اصلی نیروهای مسلح و کاهش آسیب‌پذیری در مقابل حوادث غیر مترقبه و بلایای

طبیعی (۱۲).

به طور کلی، اهداف پدافند غیرعامل را می‌توان شامل مواردی از قبیل: کاهش قابلیت و توانایی سامانه‌های شناسایی، هدف یابی و دقت هدف‌گیری تسلیحات آفندی دشمن؛ تقلیل آسیب‌پذیری و کاهش خسارات و صدمات به تأسیسات، تجهیزات و نیروی انسانی مراکز حیاتی، حساس و مهم نظامی و غیرنظامی کشور در برابر تهدیدات و حملات دشمن؛ حفظ سرمایه‌های کلان ملی کشور؛ حفظ توان خودی جهت ادامه فعالیت‌ها و تداوم عملیات تولید و خدمات رسانی؛ سلب آزادی و ابتکار عمل از دشمن و ایجاد شرایط سخت و دشوار برای وی در عملیات؛ صرفه جویی در هزینه‌های تسلیحاتی و نیروی انسانی؛ افزایش آستانه مقاومت مردمی و قوای خودی در برابر تهاجم‌های دشمن و ... دانست (۱۳).

حفاظت و حراست از کشور و مقابله با تعرض دشمنان از اهمیت والایی برخوردار است و لازم است مردم از طریق آموزش بر ابعاد گسترده دفاع غیر عامل هوشیار باشند تا با تقویت آمادگی‌های ذهنی و روحی بتوانند در مقابل تهدیدات دشمنان ایستادگی نموده و با توجه به آموزش ارائه شده بر اهمیت شیوه‌ها و روش‌های دفاع غیر عامل مطلع شوند.

در دوران کنونی نهاد آموزش و پرورش از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی هر کشور به حساب می‌آید که نقش بسیار بنیادی در رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی دارد. در واقع آموزش و پرورش فرآیند آگاه‌سازی مردم است، نسل آینده را با ارزش‌های اجتماعی آشنا می‌کند و در تحکیم مبانی اخلاقی، فردی و اجتماعی کوشش می‌نماید، آنها را با فرهنگ جامعه‌ی خود آشنا می‌سازد و با ایجاد مهارت‌های هنری، علمی و فنی یکایک آن‌ها را برای عضویت مفید و سازنده در جامعه آماده می‌کند (۱۴).

در این میان مدرسه، از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی، تربیتی و آموزشی و اصلی‌ترین رکن تعلیم و تربیت است که به منظور تربیت صحیح دانش‌آموزان در ابعاد دینی، اخلاقی، علمی، آموزشی، اجتماعی کشف استعدادها و هدایت و رشد متوازن روحی و معنوی و جسمانی آنان، نیاز به فضاهای آموزشی مناسب دارد. مدارس کشور در مقاطع مختلف تحصیلی با جمعیت چندین میلیونی با پراکندگی و گستردگی در تمام نقاط شهرها و روستاها از نظر ساخت و ساز دارای تفاوت در کیفیت ابنیه و تاسیسات بوده ضمن آنکه میلیون‌ها دانش‌آموز روزانه با زندگی تمام خانواده‌ها در ارتباط می‌باشند، ایمن‌سازی مدارس به لحاظ فیزیکی و غیرفیزیکی، سبب ایجاد امنیت روانی دانش‌آموزان و خانواده‌ها گردیده و در شرایط تهدید می‌تواند به عنوان کانون امن محله مورد استفاده قرار گیرد. از این رو، مهم‌ترین استراتژی ایمن مدارس در اولویت قرار دادن پدافند غیرعامل می‌باشد.

اهداف پدافند غیرعامل در مدارس

- ایجاد امنیت در برابر تهدیدات؛
- پایداری در شرایط بحران؛
- کم کردن آسیب پذیری (تلفات جانی و خسارات مالی)؛
- حفظ جان افراد حاضر در مدرسه؛
- تامین آرامش جسمی روانی دانش‌آموزان در هنگام تهدید؛
- بهبود عملکرد مدرسه در جهت رشد و شخصیت دانش‌آموزان؛
- ایجاد و حفظ آمادگی برای مقابله با هر نوع خطر (۱۵)

راهبردهای پدافند غیر عامل در خصوص مدرسه امن

جهت پیشبرد اهداف عالی پدافند غیرعامل در خصوص ایجاد مدرسه امن، راهبردهای زیر مطلوب می‌باشد:

تدوین سند نظام جامع پدافند غیر عامل در حوزه آموزش و پرورش کشور؛

تدوین دستورالعمل‌ها و نظامات مورد نیاز آموزش و پرورش در حوزه پدافند غیرعامل؛

تدوین و تدریس درسی جهت آشنایی معلمان و دانش‌آموزان با موضوع پدافند غیرعامل؛

تهیه برنامه و اجرای رزمایش آمادگی با شرایط بحران به صورت دوره‌ای؛

تعامل هر چه بیشتر بین وزارت آموزش و پرورش و بخصوص سازمان نوسازی مدارس با بخش‌های فنی و مهندسی آشنا با پدافند غیرعامل؛

ارتقای هر چه سریعتر فرهنگ پدافند غیر عامل در میان مسولین آموزش و پرورش و ضرورت اهتمام آن؛

اولویت بخشی به طرح‌های پدافند غیر عامل در وزارت آموزش و پرورش؛

الزامی شدن اجرای مدرسه امن جدید الاحداث در شهرهای مرزی و ساحلی؛

ایجاد نظام بازبینی و کنترل نقشه‌های مراکز آموزشی و اعمال اصلاحات لازم بر روی آن؛

اولویت بخشی به ایجاد مدرسه امن در مدارس شبانه روزی و نیز مدارس بزرگ و مجتمع‌های آموزشی؛

جلوگیری از تولید و یا افزایش ناامنی‌های فیزیکی مذکور در مدارس موجود و جدید الاحداث؛

احاله مسئولیت مطالعه و طراحی و کنترل فنی نقشه‌های مدارس به بخش مربوطه در وزارت آموزش و پرورش به منظور افزایش کارایی مدارس در شرایط بحران؛

اولویت بخشی و الزامی بودن مدرسه ایمن که در محدوده پیرامونی مراکز حیاتی و حساس قرار دارند؛

تمهیدات پدافند غیر عامل در مدارس سبب افزایش کارایی مدارس به عنوان فضای اقامتی در مواقع تبدیل آن به فضای سیاحتی و ایران گردی فرهنگیان می‌گردد (۱۶).

مواد و روش‌ها

این مطالعه از نوع توصیفی-تحلیلی است که بر روی (۴۵) نفر از عوامل اجرایی آموزشی و پرورش اعم از مدیران، معاونان و نیروهای خدماتی مدارس منطقه انزل شد. روش نمونه‌گیری بصورت سیستماتیک بود که از میان کارکنان مدارس مختلف دولتی آموزش و پرورش انزل ۴۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند و پاسخها بر اساس پرسشنامه تکمیلی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

برای تعیین روایی پرسشنامه از روایی محتوایی و صوری استفاده شده و برای تعیین روایی صوری پرسشنامه از روش کیفی استفاده شد، بدین صورت که پرسشنامه مذکور توسط (۲۰) نفر از کارشناسان آموزش و پرورش (افراد مورد پژوهش) مورد بررسی قرار گرفته و بازخورد لازم را ارائه دادند. برای تعیین روایی محتوا از روش کمی و از دو شاخص روایی محتوا و نسبت روایی محتوا استفاده شد. ابتدا، برای تعیین شاخص نسبت روایی از (۲۰) نفر از متخصصان (اعضای هیأت علمی در این خصوص و افراد مورد پژوهش) در خواست شد تا هر آیتم را براساس طیف (۳) قسمتی (ضروری است، مفید است ولی ضروری نیست و ضرورتی ندارد) بررسی نمایند. برای تعیین نسبت روایی نیز معیارهای مربوط بودن، ساده بودن و واضح بودن هر یک از آیتم‌های پرسشنامه در یک طیف لیکرتی ۴ قسمتی توسط متخصصان مورد بررسی قرار گرفت. براساس جدول لاوشه برای تعیین حداقل ارزش شاخص نسبت روایی محتوا عباراتی که میزان عددی شاخص روایی محتوا آنها از $0/42$ (بر اساس ارزیابی ۲۰ متخصص) بالاتر بود معنادار ارزیابی شده و حفظ گردید و نسبت روایی محتوا با نمره $0/79$ و بالاتر برای پذیرش آیتم مدنظر قرار گرفته شد و ضریب پایایی پرسشنامه با محاسبه آلفای کرونباخ $0/84$ به دست آمد. (نمونه پرسش‌ها را می‌توان در جدول شماره ۲ ملاحظه نمود). داده‌ها پس از جمع‌آوری با استفاده از نرم افزار آماری SPSS ۱۸ و با روش‌های آماری توصیفی مثل میانگین و تعداد و درصد و تحلیل کای اسکوئر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

جدول شماره ۳. خصوصیات دموگرافیک واحدهای مورد پژوهش

خصوصیات دموگرافیک	تعداد	درصد
سن	۲۲-۳۲	۵
	۳۳-۴۲	۲۴
	۴۳-۵۲	۱۲
جنس	۵۳-۶۲	۴
	مرد	۲۶
	زن	۱۹
تحصیلات	فوق دیپلم و پایین تر	۶
	لیسانس	۲۶
	فوق لیسانس	۱۱
	دکتر	۲
	دکتر	۲
رشته تحصیلی	علوم تربیتی	۱۹
	ادبیات و معارف اسلامی	۱۵
	ریاضی و فیزیک	۴
	علوم اجتماعی	۳
	سایر	۴
	سایر	۴

۵۱/۱	۲۳	رسمی	نوع استخدام
۳۵/۶	۱۶	پیمانی	
۱۳/۳	۶	قراردادی	

یافته‌ها

یافته‌ها نشان داد که دامنه سن نمونه‌ها از ۲۲ تا ۶۲ سال متغیر بوده است. ۲۶ نفر (۵۷/۸ درصد) مرد و ۱۹ نفر (۴۲/۲ درصد) زن بودند (جدول شماره ۳).

ارزیابی میزان آشنایی کارکنان آموزش و پرورش منطقه انزل نسبت به کلیات اصول پدافند غیر عامل در مدارس، معیارهای اولویت بندی مراکز آموزشی و معیارهای کاهش آسیب پذیری نیروی انسانی نشان داد که در هر مورد تعداد افرادی که میزان آشنایی در حد متوسط یا ضعیف داشتند. نسبت به میزان آگاهی خوب، بیشتر بود، طوری که در مورد کلیات پدافند غیر عامل اکثریت افراد ۱۷ نفر (۳۷/۸ درصد) آگاهی متوسط، در مورد اصول پدافند غیر عامل اکثریت افراد ۲۶ نفر (۵۷/۸ درصد) آگاهی در سطح ضعیف، در خصوص معیار اولویت بندی مراکز آموزشی اکثریت افراد شرکت کننده ۲۲ نفر (۴۸/۹ درصد) آگاهی متوسط و در مورد معیار کاهش آسیب پذیری نیروی انسانی اکثریت افراد ۲۴ نفر (۵۳/۳ درصد) میزان آگاهی متوسط داشتند (جدول شماره ۳). نتایج بررسی آزمون کای دو نشان داد که بین سن و سطح آشنایی کارکنان آموزش و پرورش نسبت به کلیات و اصول کلی پدافند غیر عامل و همچنین نسبت به معیارهای اولویت بندی مراکز آموزشی و معیارهای کاهش آسیب پذیری نیروی انسانی رابطه آماری معناداری وجود نداشت.

در خصوص ارتباط سطح تحصیلات، نوع رشته تحصیلی، پست سازمانی و نوع استخدام نیز با کلیات و اصول پدافند غیر عامل، معیارهای اولویت بندی مراکز آموزشی و معیارهای کاهش آسیب پذیری نیروی انسانی رابطه آماری معنی داری یافت نشد.

جدول شماره ۴. فراوانی و درصد پاسخگویی کارکنان آموزش و پرورش شهر انزل به سؤالات در خصوص پدافند

غیر عامل

سؤال	پاسخ صحیح		پاسخ غلط	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد
کلیات پدافند غیر عامل	۲۷	۶۰	۱۸	۴۰
	۲۶	۵۷/۸	۱۹	۴۲/۲
	۲۸	۶۲/۲	۱۷	۳۷/۸
	۱۶	۳۵/۶	۲۹	۶۴/۴
اصول پدافند غیر عامل	۳۰	۶۶/۷	۱۵	۳۳/۳
	۳۶	۸۰	۹	۲۰
	۱۳	۲۸/۹	۳۲	۷۱/۱
	۲۱	۴۶/۷	۲۴	۵۳/۳
توجه به عوامل شناسایی اهداف در برنامه‌های پدافند غیر عامل	۱۳	۲۸/۹	۳۲	۷۱/۱

				معیارهای اولویت بندی مراکز آموزشی
۳۳/۳	۱۵	۶۶/۷	۳۰	اصول بنیادی پدافند غیر عامل
۴۴/۴	۲۰	۵۵/۶	۲۵	ترتیب اولویت بندی مراکز آموزشی در پدافند غیر عامل
۴۰	۱۸	۶۰	۲۷	در اولویت بندی مراکز جهت برنامه ریزی پدافند غیر عامل، انهدام کدامیک از مراکز موجب بروز بحران آسیب و صدمات جدی و مخاطره آمیز در نظام سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، آموزشی و نظامی با سطح تأثیر گذاری در کشور می گردد.
۶۲/۲	۲۸	۳۷/۸	۱۷	در اولویت بندی مراکز نظام آموزشی، دانش آموزان جزء کدام یک از مراکز طبقه بندی شده هستند
۵۵/۶	۲۵	۴۴/۴	۲۰	مدارس جزء کدامیک از مراکز طبقه بندی شده هستند
۴۸/۹	۲۲	۵۱/۱	۲۳	مهمترین شاخص در اولویت بندی مراکز در پدافند غیر عامل
۵۱/۱	۲۳	۴۸/۹	۲۲	مهمترین اقدام پدافند غیر عامل در کاهش آسیب پذیری مراکز و نیروی انسانی
۳۵/۶	۱۶	۶۴/۴	۲۹	برنامه ریزی و آموزش به منظور آسیب پذیری نیروی انسانی در حملات شیمیایی، میکروبی و هسته ای دشمن در مراکز نظام آموزشی
۴۶/۷	۲۱	۵۳/۳	۲۴	مفهوم "آمایش سرزمینی"
۶۴/۴	۲۹	۳۵/۶	۱۶	مفهوم "مکان یابی"
۳۱/۱	۱۴	۶۸/۹	۳۱	سه رکن عمده و تعیین کننده در مکان، جهت کاهش آسیب پذیری مراکز و نیروی انسانی

معیارهای اولویت بندی مراکز آموزشی

معیارهای کاهش آسیب پذیری انسانی

جدول (۳): میزان آشنایی کارکنان آموزش و پرورش منطقه انزل در چهار حیطة کلیات، اصول، معیار اولویت بندی مراکز آموزشی و معیار کاهش آسیب پذیری نیروی انسانی در حیطة پدافند غیر عامل

سطح آگاهی	خوب		متوسط		ضعیف	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
کلیات پدافند غیر عامل	۱۳	۲۸/۹	۱۷	۳۷/۸	۱۵	۳۳/۳
اصول پدافند غیر عامل در مدارس	۱۴	۳۱/۱	۵	۱۱/۱	۲۶	۵۷/۸
معیار اولویت بندی مراکز آموزشی	۶	۱۳/۳	۲۲	۴۸/۹	۱۷	۳۷/۸
معیار کاهش آسیب پذیری نیروی انسانی	۱۰	۲۲/۲	۲۴	۵۳/۳	۱۱	۲۴/۴

جدول شماره ۵. ارتباط بین سطح آگاهی در هر چهار حیطة نسبت به پدافند غیر عامل با جنس، سطح تحصیلات و

سمت

P value	اصول پدافند غیر عامل در مدارس						P value	کلیات پدافند غیر عامل						مشخصات دموگرافیک
	ضعیف		متوسط		خوب			ضعیف		متوسط		خوب		
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۰/۳۸							۰/۴۹							زن
	۴۷/۳	۹	۳۱/۵	۶	۲۱/۱	۴		۳۱/۶	۶	۳۶/۸	۷	۳۱/۶	۶	
۰/۳۸							۰/۴۹							مرد
	۲۷	۷	۴۲/۳	۱۱	۳۰/۷	۸		۴۶/۲	۱۲	۳۰/۸	۸	۲۳	۶	
۰/۸۷							۰/۴۹							فوق دیپلم و پایین تر
	۵۰	۳	۳۳/۳	۲	۱۶/۶	۱		۵۰	۳	۱۶/۷	۱	۳۳/۳	۲	
۰/۸۷							۰/۴۹							لیسانس
	۳۴/۶	۹	۳۸/۴	۱۰	۲۷	۷		۴۲/۳	۱۱	۲۶/۹	۷	۳۰/۸	۸	
۰/۸۷							۰/۴۹							فوق لیسانس
	۲۷/۳	۳	۲۷/۳	۳	۴۵/۴	۵		۱۸/۲	۲	۳۶/۳	۴	۴۵/۵	۵	
۰/۸۸							۰/۷۵							دکتر
	۰	۰	۵۰	۱	۵۰	۱		۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۲	
۰/۸۸							۰/۷۵							خدمتگذار و سراندار
	۵۰	۳	۳۳/۳	۲	۱۶/۶	۱		۳۳/۳	۲	۵۰	۳	۱۶/۶	۱	
۰/۸۸							۰/۷۵							مدیر و معاون
	۲۵	۳	۳۳/۳	۴	۴۱/۶	۵		۱۶/۷	۲	۳۳/۳	۴	۵۰	۶	
۰/۸۸							۰/۷۵							آموزگار و دبیر
	۲۹/۷	۸	۳۳/۳	۹	۳۷	۱۰		۲۹/۶	۸	۴۴/۴	۱۲	۲۶	۷	
P value	کاهش آسیب پذیری نیروی انسانی						P value	اولویت بندی مراکز آموزشی						مشخصات دموگرافیک
	ضعیف		متوسط		خوب			ضعیف		متوسط		خوب		

جنسیت	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	P value	
														تعداد
زن	۷	۳۶/۸	۶	۳۱/۶	۶	۳۱/۶	۸	۴۲/۱	۵	۲۶/۳	۶	۳۱/۶	۰/۳۶	
	۱۲	۴۶/۱	۸	۳۰/۸	۱۰	۳۸/۵	۹	۳۴/۶	۷	۲۶/۹	۱۰	۳۸/۵		
مرد	۲	۳۳/۳	۱	۱۶/۷	۱	۱۶/۷	۲	۳۳/۳	۳	۵۰	۱	۱۶/۷	۰/۷۲	
	۱۲	۴۶/۲	۸	۳۰/۸	۶	۲۳	۸	۳۰/۸	۸	۳۰/۸	۱۰	۳۸/۴		
سطح تحصیلات	فوق لیسانس	۱۲	۴۶/۲	۸	۳۰/۸	۶	۲۳	۸	۳۰/۸	۸	۳۰/۸	۱۰	۳۸/۴	۰/۲۶
	فوق لیسانس	۶	۵۴/۵	۴	۳۶/۴	۱	۹/۱	۴	۳۶/۴	۲	۱۸/۲	۵	۴۵/۴	
سمت	دکتر	۱	۵۰	۱	۵۰	۲	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۲	۰/۷۸	
	خدمت گزار و سراندار	۱	۱۶/۷	۲	۳۳/۳	۱	۱۶/۷	۰	۰	۰	۰	۲		
مدیر و معاون	۵	۴۱/۷	۴	۳۳/۳	۳	۲۵	۳	۲۵	۳	۲۵	۳	۲۵	۰/۲۳	
	دبیر و آموزگار	۱۲	۴۴/۴	۸	۲۹/۶	۷	۲۶	۹	۳۳/۳	۷	۲۶	۱۱		۴۰/۷

جدول (۵): ارتباط بین سطح آشنایی در هر چهار حیطة نسبت به پدافند غیر عامل با رشته تحصیلی و نوع استخدام

مشخصات دموگرافیک	کلیات پدافند غیر عامل					اصول پدافند غیر عامل					P value	
	خوب	متوسط	ضعیف	درصد	تعداد	خوب	متوسط	ضعیف	درصد	تعداد		
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	P value

P value	کاهش آسیب پذیری نیروی انسانی						P value	اولویت بندی مراکز آموزشی						مشخصات دموگرافیک
	ضعیف		متوسط		خوب			ضعیف		متوسط		خوب		
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد		
۰/۸۵	۳۱/۶	۶	۴۲/۱	۸	۲۶/۳	۵	۳۱/۶	۶	۲۶/۳	۵	۴۲/۱	۸	علوم تربیتی	
	۴۰	۶	۲۶/۷	۴	۳۳/۳	۵	۳۳/۳	۵	۲۶/۷	۴	۴۰	۶	ادبیات و معارف اسلامی	
	۲۵	۱	۵۰	۲	۲۵	۱	۲۵	۱	۲۵	۱	۵۰	۲	ریاضی و فیزیک	
	۳۳/۳	۱	۰	۰	۶۶/۷	۲	۰	۰	۳۳/۳	۱	۶۶/۷	۲	اجتماعی	
۰/۷۷	۲۱/۸	۵	۴۳/۵	۱۰	۳۴/۷	۸	۱۷/۴	۴	۵۶/۵	۱۳	۲۶/۱	۶	سایر موارد	
	۶۶/۶	۴	۱۶/۷	۱	۱۶/۷	۱	۵۰	۳	۳۳/۳	۲	۱۶/۷	۱	رسمی	
	۳۷/۵	۶	۳۷/۵	۶	۲۵	۴	۲۵	۴	۳۷/۵	۶	۳۷/۵	۶	قراردادی	
													پیمانی	
۰/۵۰	۴۲/۱	۸	۲۶/۳	۵	۳۱/۶	۶	۰/۱۴	۳۶/۸	۷	۲۶/۴	۵	۳۶/۸	۷	تربیتی
	۳۳/۳	۵	۴۰	۶	۲۶/۷	۴	۳۳/۳	۵	۲۶/۷	۴	۴۰	۶	علوم	
	۱۵/۸	۳	۵۷/۹	۱۱	۲۶/۳	۵	۵۲/۶	۱۰	۴۲/۱	۸	۵/۶	۱	ادبیات و معارف اسلامی	
	۰	۰	۳۳/۳	۱	۶۶/۷	۲	۰	۰	۶۶/۷	۲	۳۳/۳	۱	ریاضی و فیزیک	
۰/۶۰	۲۱/۷	۵	۳۴/۸	۸	۴۳/۵	۱۰	۰/۱۰	۲۵	۱	۵۰	۲	۲۵	۱	اجتماعی
													علوم	
													سایر موارد	
	۱۷/۴	۴	۳۴/۸	۸	۴۳/۵	۱۰	۱۷/۴	۴	۳۴/۸	۸	۴۷/۸	۱۱	رسمی	

۵۰	۳	۵۰	۳	۰	۰	۶۶/۶	۴	۱۶/۷	۱	۱۶/۷	۱	فرار دادی
۳۷/۵	۴	۳۱/۲	۵	۴۳/۸	۷	۳۱/۲	۵	۲۵	۴	۴۳/۸	۷	پیمان

بحث

ارزیابی میزان آشنایی کارکنان آموزش و پرورش منطقه انزل نشان داد که سطح آشنایی نمونه‌های مورد مطالعه نسبت به کلیات پدافند غیر عامل در حد متوسط و نسبت به اصول پدافند غیر عامل در مدارس، در حد ضعیف بوده است. همچنین سطح آشنایی نمونه‌های مورد مطالعه نسبت به معیارهای الویت بندی مراکز آموزشی در پدافند غیر عامل و نسبت به معیارهای کاهش آسیب پذیری نیروی انسانی در پدافند غیر عامل در حد متوسط بوده است. همان طور که نتایج نشان می‌دهد سطح آشنایی در مورد کلیات پدافند غیر عامل در حد متوسط است که می‌تواند نشان دهنده این باشد که تقریباً یک سوم افراد مورد مطالعه از مؤلفه‌های امنیت ملی در برنامه‌های پدافند غیر عامل اطلاع ندارند یا اطلاع درستی ندارند. علت ضعیف بودن سطح آشنایی در رابطه با اصول پدافند غیر عامل در مدارس این است که تقریباً یک سوم نمونه‌های مورد مطالعه با مفهوم استتار آشنایی ندارند و یک سوم نمونه‌ها به عوامل شناسایی اهداف استراتژیک آشنا نیستند. از طرفی دیگر اصول پدافند غیر عامل بحث تخصصی این موضوع است که در نظام آموزش و پرورش زیاد به آن پرداخته نشده است. علت متوسط بودن سطح آشنایی در رابطه با معیارهای اولویت بندی مراکز آموزشی در پدافند غیر عامل عدم آشنایی کافی نمونه‌های مورد مطالعه در رابطه با شاخص‌های الویت بندی و حدود تأثیرگذاری هر کدام از مراکز آموزشی است و علت متوسط بودن سطح آشنایی در رابطه با معیارهای اولویت بندی مراکز آموزشی در پدافند غیر عامل عدم آشنایی کافی نمونه‌های مورد مطالعه در رابطه با شاخص‌های اولویت بندی و حدود تأثیرگذاری هر کدام از مراکز آموزشی است و می‌توان گفت علت متوسط بودن سطح آگاهی در رابطه با معیارهای کاهش آسیب پذیری نیروی انسانی در پدافند غیر عامل، عدم آشنایی بیش از نصف نمونه‌ها در رابطه با مفهوم "آمایش سرزمینی" و "مکان‌یابی" است. نتایج مربوط به جنس و سطح آشنایی کارکنان آموزش و پرورش شهر انزل در مورد پدافند غیر عامل نشان می‌دهد که بین متغیر جنس با سطح آگاهی نسبت به کلیات و اصول پدافند غیر عامل، در مورد معیارهای الویت بندی مراکز آموزشی و معیارهای کاهش آسیب پذیری نیروی انسانی ارتباط معنادار آماری وجود ندارد. یعنی آشنایی مردان و زنان درباره کلیات و اصول پدافند غیر عامل یکسان است و همچنین آشنایی همه نمونه‌های مورد مطالعه اعم از مرد و زن در رابطه با معیارهای کاهش آسیب پذیری نیروی انسانی مشابه هم و در حد متوسط است. پس می‌توان گفت که هر دو جنس در خصوص پدافند غیر عامل نیاز به آموزش یکسان دارند که در برنامه ریزی‌های آینده باید در نظر گرفته شود. همچنین نتایج مربوط به رشته تحصیلی و سطح آشنایی نمونه‌های مورد مطالعه نسبت به پدافند غیر عامل نشان می‌دهد که بین متغیر رشته تحصیلی با کلیات و اصول پدافند غیر عامل، معیارهای اولویت بندی مراکز آموزشی و معیارهای کاهش آسیب پذیری نیروهای انسانی رابطه‌ی معنادار آماری وجود ندارد. این می‌تواند نشان دهنده این باشد که حوزه پدافند غیر عامل در عنوان دروس عمومی و تخصصی آرایه نشده یا به صورت غیردرسی مطالعه نشده است و تفاوتی هم در این خصوص در دروس مختلف رشته‌های مورد بررسی وجود ندارد. بررسی سطح تحصیلات و رابطه آن با سطح آگاهی نمونه‌های مورد مطالعه نسبت به پدافند غیر عامل نشان می‌دهد که بین متغیر سطح تحصیلات با کلیات و اصول پدافند غیر عامل، معیارهای الویت بندی مراکز آموزشی و معیارهای کاهش آسیب پذیری نیروهای انسانی رابطه‌ی معنادار آماری وجود ندارد. در صورتی که انتظار می‌رود

با بالا رفتن مدرک تحصیلی سطح آگاهی هم بالا رود ولی با توجه به نتایج این گونه نیست، می‌توان گفت عدم افزایش آشنایی بدلیل مشغله کاری زیاد مدیران و معاونان و عدم توجه به این موضوع است و این که آموزش‌های لازم در این خصوص چه در دوران تحصیل چه در دوره‌های آموزشی ضمن خدمت ارایه نشده است. بررسی نتایج مربوط به ارتباط پست سازمانی و میزان آشنایی نمونه‌های مورد مطالعه نسبت به پدافند غیرعامل نشان می‌دهد که بین متغیر پست سازمانی با کلیات و اصول پدافند غیرعامل، معیارهای اولویت بندی مراکز آموزشی و معیارهای کاهش آسیب‌پذیری نیروهای انسانی رابطه‌ی معنادار آماری وجود ندارد. این نشان می‌دهد که پست سازمانی هیچ تأثیری در کاهش و افزایش آگاهی آنها نداشته است در حالی که انتظار می‌رود در رده‌های مدیران و معاونان آشنایی نسبت به این موضوع که جزء موارد مهم و حیاتی در ساخت و مدیریت مدارس است، باید بهتر و بیشتر باشد که نشان می‌دهد مدیران و معاونان مدارس سطح شهر انزل از اهمیت موضوع و جزئیات آن اطلاع مناسبی ندارند که نیاز به آموزش در این خصوص خواهند داشت. هر چند در این تحقیقات آشنایی کارکنان آموزش و پرورش در خصوص پدافند غیرعامل در زمینه‌های مختلف مورد بررسی قرار نگرفته است ولی می‌توان گفت که قسمتی از این مشکلات و ضعف بودن ساختار یا مکان یابی مدارس با رویکرد پدافند غیرعامل، می‌تواند به علت عدم آگاهی یا آگاهی کم کارکنان و کارشناسان آموزش و پرورش در این خصوص و کم اهمیت دانستن این موضوع باشد در حالی که همان طور که گفته شد امروزه مدارس بخش عظیمی از منابع را مورد استفاده قرار می‌دهند و مسولیت تعلیم و تربیت جامعه را بر عهده دارند، بنابراین در مواقع بروز بحران‌ها باید بتوانند با حداقل آسیب، حداکثر خدمات رسانی را داشته باشند پس باید توان فکری و آشنایی کارکنان آموزش و پرورش در خصوص حفظ مدارس در زمینه پدافند غیرعامل را افزایش داد. همچنین با توجه به اهداف پدافند غیرعامل در مدارس که شامل امنیت، پایداری، حفظ آرامش جسمی و روحی و جان افراد، تداوم عملکرد هنگام بحران و افزایش بازدارندگی در برابر وقوع تهدیدات است، مهم و ضروری است که اطلاعات و آشنایی کارکنان آموزش و پرورش شهر انزل در این خصوص افزایش یابد که پژوهش حاضر نشان دهنده آشنایی ضعیف و متوسط کارکنان آموزش و پرورش شهر انزل در این خصوص بود.

جهت اجرای راهبرد های پدافند غیرعامل در جهت ایجاد مدارس امن و نیل به اهداف عالی آن، مشکلات و موانع احتمالی زیرووجود دارد که لازم است تدابیر لازم انجام گیرد از جمله: بسیاری از مدارس موجود فرسوده‌اند و اساساً نیاز به تخریب و نوسازی دارند، مدارسی که طی دو سه دهه اخیر نیز احداث شده‌اند، ملاحظات پدافند غیر عامل در آنها رعایت نشده است، برخی از مدارس در زمین‌های بسیار محدود و کوچکی قرار دارند و با فشردگی فضا مواجه هستند، تاکنون هیچ آیین نامه یا دستورالعملی جهت ایمن سازی مدارس تهیه نشده است، در طرحهای جامع و تفصیلی شهرهای جدید و شهرک‌ها نسبت به مطالعه پدافند غیر عامل جهت فضاهای آموزشی توجهی صورت نمی‌گیرد، با توجه به اولویت ایمنی مراکز حیاتی و حساس و مهم در سطح کشور، امکان اجرای مدارس امن ضعیف است، تعداد و حجم فیزیکی و ریالی مورد نیاز جهت تحقق ایجاد مدارس امن بسیار زیاد است، ایجاد مدرسه امن درصدی به هزینه اجرا می‌افزاید و این امر سبب کاهش تمایل به اجرای آن می‌نماید، تاکنون مطالعه و طراحی یک مدرسه امن صورت پذیرفته است، اعتبارات عمرانی جهت نوسازی و تعمیر مدارس موجود به نسبت حجم گسترده مدارس مورد نیاز با کمبود شدید مواجه است و در نهایت راه طولانی جهت دستیابی به چشم انداز ایجاد مدارس امن وجود دارد (۱۶).

پیشنهادات

بر اساس دیدگاه فشارکی (۱۳۸۷) پیشنهادات زیر جهت تحقق اهداف پدافند غیر عامل در حوزه ایجاد مدارس امن ارائه می‌گردد:

بکارگیری مشاور ذیصلاح جهت مطالعه و طراحی یک نمونه مدرسه امن؛
تهیه دستورالعمل ملاحظات پدافند غیر عامل در طراحی مدارس؛
بکارگیری مشاور ذیصلاح جهت مطالعه و طراحی یک نمونه از مدارس موجود جهت ایمن سازی آن؛
تهیه دستورالعمل ایمن سازی مدارس موجود؛
ایجاد نهضت ایمن سازی مدارس موجود، با مشارکت بسیج دانش آموزی و بسیج امکانات آموزش و پرورش؛
الزامی شدن اعمال ملاحظات دفاع غیر عامل در احداث مدارس جدید؛
ایجاد دفتر فنی پدافند غیرعامل در وزارت آموزش و پرورش.

نتیجه گیری

ضعف آشنایی عوامل اجرایی مدارس با ملاحظات پدافند غیر عامل حاکی از عدم توجه یا کم توجهی سیاست گذاران نظام آموزش و پرورش به حوزه پدافند غیر عامل باشد. در این خصوص پیشنهاد می شود که جهت افزایش آگاهی کارکنان آموزش و پرورش سراسر کشور از این موضوع، جزوهای آموزشی و دوره های آموزشی و کرگانهای آموزشی به جهت اهمیت موضوع برگزار شود. پدافند غیر عامل به عنوان یکی از سرفصل های درسی رشته های دانشگاه فرهنگیان ارائه شود. جهت احداث مدارس از کمیته پدافند غیرعامل کشور مجوز اخذ شود تا احتمال تهدیدات آتی کاهش یابد.

منابع

۱. اخباری، محمد و احمدی مقدم، محمدعلی (۱۳۹۳). بررسی پدافند غیرعامل در مدیریت شهری، فصلنامه ژئوپلتیک، ۱۰(۲): ۳۶-۶۹.
۲. اسکندری، حمید (۱۳۹۱)، دانستنی های پدافند غیر عامل ویژه دوره عمومی مدیران و کارکنان دستگاه های اجرایی، تهران، بوستان حمید.
۳. ایرانزاده، سلیمان و بابائی هروی، صادق (۱۳۹۲)، توانمندسازی کارکنان در سازمانهای نوین، چاپ دوم، تبریز: نشر فروزش
۴. بروج، محمد حسین و ندیمی، محمد تقی (۱۳۷۷)، آموزش و پرورش ابتدایی، راهنمایی تحصیلی و متوسطه، تهران، انتشارات مهرداد، چاپ چهارم.
۵. پیله وران، اصغر (۱۳۷۲)، بررسی و مقایسه اثر بخشی برنامه های ضمن خدمت در جهاد سازندگی.
۶. جزوه آموزشی پدافند غیرعامل، کمیته پدافند غیرعامل، وزارت علوم تحقیقات و فناوری، معاونت پژوهش، کمیته پدافند غیرعامل، ۱۳۹۱.
۷. جعفری، سکینه، سیاوش طالع پسند (۱۳۹۴)، تعیین رابطه توانمند سازی معلمان با کیفیت عملکرد، مدیریت و برنامه ریزی در نظام های آموزشی، دوره ۱۰ ریال شماره ۲ (پیاپی ۱۹) پاییز و زمستان ۱۳۹۶. صص ۱۲۲-۱۰۷
۸. حسین خانی، الهام (۱۳۹۲). سیاست گذاری راهبرد دفاعی: مطالعه موردی پدافند غیرعامل، فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، ۹(۲۳): ۲۴۵-۲۲۳.
۹. روح الامینی، محمود (۱۳۷۲)، زمینه فرهنگشناسی، پویایی و پذیرش، چاپ سوم، تهران: انتشارات عطارد ۱۰۱

۱۰. فرهی بوزنجانی، برزو (۱۳۸۹)، توسعه مدیریت، توسعه مدیران (مبانی، تکنیک ها و روش ها)، تهران، دانشگاه جامع امام حسین (ع).
۱۱. فشارکی سید جواد، ۱۳۸۷، تدوین ویژگی های مدارس امن، کتاب ماه علوم اجتماعی، شماره ۱۱، خانه کتاب، تهران.
۱۲. گ زابلی، ز، ۱۳۹۰. تحلیل الگوی پدافند غیر عامل در سطح مناطق روستایی دهستان محمد آباد، پایان نامه کارشناسی ارشد.
۱۳. گیدنز، آنتونی، ۱۳۷۳، جامعه شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی، ۳۶.
۱۴. مسعودی، م. فتوحی، م، ۱۳۹۰. بررسی ملاحظات پدافند غیر عامل در دانشگاه ایلام (ارزیابی موردی ابنیه و اماکن موجود دانشگاه)، سومین همایش ملی پدافند غیر عامل، ایلام.
۱۵. میر سپاسی، ناصر (۱۳۹۳)، ارائه چارچوب مفهومی معماری منابع انسانی با رویکرد استراتژیک، مجله مدیریت بازرگانی، بهار ۱۳۹۳، دوره ششم شماره ۱ صص ۸۹-۱۰۶
۱۶. هاشمی مهابادی، ریحانه السادات، احمدرضا شکرچی زاده (۱۳۹۶)، نقش رویکردهای توانمندسازی کارکنان در بهبود فرایند مدیریت دانش در سازمان، کنفرانس ملی علوم انسانی، تهران، ۱۳۹۶

The effect of non-agent defense culture in schools, principles and concepts (Based on the evaluation of the knowledge level of teachers in Anzal region with passive defense)

Hossein Baghai¹, Farzane Mushfeghyan²

¹ Assistant Professor of Curriculum Planning, Marand Azad University, Azarbaijan Shargi, Iran

² Curriculum planning PhD student, Marand Azad University, Azarbaijan Shargi, Iran

Abstract

The increase in changes and the expansion of education in the world has created challenges for humans, which highlights the need for continuous updating of knowledge, especially in the education system. Schools and educators are the best and most common places and people in the education system, which according to the conditions and situation of today's world, where war and conflict are mixed with the life of human society, willingly and unwillingly, and in many cases it seems It seems that there is no way to escape from it, they do not support empowerment. The purpose of this article is to evaluate the knowledge of non-agents of executive officers of schools in Anzal region of Urmia region. For this purpose, 45 executive officers of urban and rural schools were selected from managers, deputies and service personnel of Anzal region using systematic sampling. A questionnaire based on the Likert scale was prepared. To determine the validity of the questionnaire, form and content validity were used and the content validity ratio was (79%) and the reliability was determined using Cronbach's alpha (84%). The results of the analysis based on the analysis of descriptive statistics show that the level of familiarity in the field of non-agent defense is at a low and unfavorable level and requires insight and empowerment by holding face-to-face and non-face-to-face workshops and courses.

Keywords: Passive defense, schools, education, culture, empowerment, Anzal region
